

Warszawa, 3 lutego 2025 r.

Kongres ESG. Rozliczanie z szacunku dla praw człowieka w krajach rozwijających się zacznijmy od siebie

Często nie uświadamiamy sobie skali łamania praw człowieka w krajach rozwijających się, a jednocześnie patrzymy na ten problem zbyt wąsko. Skupiamy się na działaniach Unii Europejskiej i organizacji pomocowych, zamiast zacząć od refleksji nad własną rolą jako obywateli i konsumentów. Taki wniosek można było wysnuć z debaty „Prawa człowieka w Europie i na świecie – czy UE rzeczywiście szanuje prawa człowieka i dostrzega problemy mieszkańców krajów rozwijających się?”, która odbyła się 29 stycznia br. w ramach IV Kongresu ESG – Liderzy Zrównoważonego Rozwoju – Europa.

Z jednej strony wiele mówi się o ochronie środowiska i wspieraniu rozwoju gospodarczego krajów rozwijających się. Z drugiej – coraz częściej pojawiają się pytania o odpowiedzialność europejskich koncernów i samej UE za przypadki łamania praw człowieka w tych regionach. Debata skłoniła do refleksji: mówimy wiele o prawach człowieka, ale jak często poruszamy temat praw kobiet w krajach islamskich, takich jak Iran czy Afganistan? Co z prawami dzieci żyjących w rejonach dotkniętych wojną i skrajnym ubóstwem? Czy dostrzegamy skalę niewolniczej pracy? I co może najważniejsze – w jakim stopniu sami, poprzez swoje wybory konsumenckie i codzienne decyzje, przyczyniamy się do utrwalania tych zjawisk? Nad tymi zagadnieniami pochylili się uczestnicy drugiej kongresowej debaty.

W debacie uczestniczyli:

- Renata Bem, Dyrektorka generalna, UNICEF Polska
- Ilona Pietrzak, Wiceprezesa, Instytut Spraw Obywatelskich
- prof. Marcin Wiącek, Rzecznik Praw Obywatelskich
- Agata Witkowska, Prezes Zarządu, Fundacja Czas Wolności

Moderatorem debaty był Michał Różycki, Dyrektor Biura Prasowego Instytutu Studiów Wschodnich.

Wystąpienia gości specjalnych

Debatę poprzedziło wystąpienie gościa specjalnego, prof. **Marcina Wiącka**, Rzecznika Praw Obywatelskich. Na początku swojego wystąpienia profesor zwrócił uwagę na prognozowany wzrost liczby uchodźców wojennych, tzw. uchodźców klimatycznych oraz ekonomicznych. Podkreślił, że w ostatnim czasie migracja coraz częściej bywa wykorzystywana jako narzędzie polityczne – sposób na naruszenie integralności terytorialnej Unii Europejskiej i destabilizację porządku publicznego. Stanowi to istotne wyzwanie dla europejskiego systemu azylowego i wymaga ponownej analizy jego prawnych fundamentów.

- Założenia tego systemu sprowadzają się do tego, że każdy cudzoziemiec, nawet osoba, która nielegalnie przekroczyła granicę może ubiegać się o status uchodźcy i państwo ma obowiązek ustosunkować się do takiego wniosku i przeprowadzić procedurę, która pozwoli na ocenę sytuacji konkretnego człowieka – przypomniał prof. Wiącek.

Fundamentem europejskiego prawa azylowego są takie zasady jak: zakaz zbiorowego wydalania cudzoziemców czy tzw. zasada non refoulement, która oznacza, że nie można wydalić z terytorium kraju człowieka, w sytuacji, gdy istnieje prawdopodobieństwo, że zostanie on poddany nieludzkiemu traktowaniu. Tymczasem obecnie

przyjęto założenie, że możemy mieć do czynienia ze zjawiskiem tzw. instrumentalizacji migracji. Jest to sytuacja, w której państwo wrogie UE wykorzystuje migrantów jako narzędzie w celu zakłócenia, zdestabilizowania sytuacji w UE. - *Uznano, że stwierdzenie tego zjawiska umożliwi obniżenie standardu ochrony praw człowieka, obniżenie standardu ochrony praw uchodźców i na takim założeniu został oparty tzw. pakt migracyjny, który umożliwił stosowanie szybkich procedur granicznych, czyli postępowań w strefach granicznych czy tranzytowych* – tłumaczył Rzecznik.

Prof. Marcin Wiącek wskazał, że w Polsce motyw ten jest używany jako argument na rzecz dopuszczalności procedury tzw. pushbacków, a także koncepcji, na której opiera się aktualnie procedowany projekt nowelizacji ustawy o cudzoziemcach umożliwiający tzw. zawieszenie prawa do azylu. Jego zdaniem, środki te budzą wątpliwości z punktu widzenia standardów ochrony uchodźców wywodzących się z konwencji genewskiej, na których oparty jest system prawa międzynarodowego.

Kończąc swoje wystąpienie, Rzecznik postawił kluczowe pytanie: jak wyważyć i pogodzić ze sobą takie wartości, jak suwerenność państwa, nienaruszalność granic i bezpieczeństwo obywateli, z jednoczesnym poszanowaniem solidarności międzyludzkiej oraz godności każdego człowieka. – *Każdy człowiek jest podmiotem praw i wolności, nawet ten, który znalazł się na terytorium państwa czy Unii Europejskiej nielegalnie* – podkreślił Rzecznik. Zwrócił uwagę, że to jedno z największych wyzwań, przed którymi stoją dziś państwa europejskie. – *Pakt migracyjny jest pewną odpowiedzią na te pytania, ale dopiero czas pokaże, jak będzie wdrażany i stosowany* – dodał.

Podczas Kongresu odbyło się także wystąpienie gościa specjalnego Kongresu, **Abida Shamdeena**, współzałożyciela i doradcy strategicznego organizacji NADIA'S Initiative, doradcy, **Nadii Murad**, założycielki organizacji. Nadia Murad była ofiarą terrorystów z ISIS, jest laureatką Pokojowej Nagrody Nobla oraz Ambasadorką Dobrej Woli UNODC. Do najbardziej aktualnych wyzwań współczesnego świata Abid Shamdeen zaliczył działania państw i organizacji, które godzą w podstawowe prawa człowieka. Opisywał to na przykładzie dramatycznych losów społeczności Jazydów. W tym kontekście nawiązał do roli, jaką odgrywa Europa. - *We współczesnym świecie Europa nie żyje w izolacji. Stoi przed kolejnymi wyzwaniami związanymi ze zmianami klimatycznymi, wcześniejszą pandemią COVID-19, czy toczącą się wojną na Ukrainie. Te wyzwania wymagają od wszystkich szybkich, a jednocześnie zrównoważonych działań. Proszę spojrzeć na Jazydów, prześladowanych od lat w Syrii, Iraku i Turcji. Wobec nich bojownicy państwa islamskiego spod znaku ISIS popełniają zbrodnię ludobójstwa. Dziesiątki tysięcy wyznawców tej religii wciąż nie może wrócić do swych domów. Wspieranie ofiar tego ludobójstwa ISIS przez NADIA'S Initiative wymaga poświęcenia dużych środków* – mówił Abid Shamdeen. Po czym odniósł się bezpośrednio do Unii Europejskiej, obarczając ją odpowiedzialnością za losy osób prześladowanych przez terrorystów.

- *Jednocześnie Unia Europejska także ponosi odpowiedzialność za tę sytuację. Powinna umożliwiać osobom prześladowanym i tak bardzo dotkniętym przez los, godne warunki życia. Tak, aby również wobec nich mogły być wcielane w życie hasła o prawie do godności, równości i sprawiedliwości, które Europa niesie na swoich sztandarach. Unia Europejska musi tak zreformować swoją politykę imigracyjną, aby chronić prześladowanych, zwłaszcza tych, którzy muszą uciekać, aby chronić ich przed przemocą i ludobójstwem. Wszystko to wymaga szybkiego działania, które staje się przejawem ponoszenia odpowiedzialności moralnej i praktyczną realizacją zasad związanych z fundamentami, które stworzyły współczesną Europę. To zadanie stworzenia przyszłego świata, w którym prawa człowieka i zrównoważone podejście do świata, faktycznie mogą stać się rzeczywistością* – podkreślił doradca Nadii Murad.

Debata o prawach człowieka

Podczas debaty panelowej dyrektor **Renata Bem** wyjaśniła, jak powinno się pojmować prawa człowieka. - *Mam wrażenie, że rozumiemy prawa człowieka kontekstowo, czyli gdy pojawia się sytuacja, w której ktoś jest torturowany, pozbawiany bezprawnie wolności czy gdy mamy problem z wolnością słowa. Wtedy mówimy, że*

nie są przestrzegane prawa człowieka. A ja i my jako organizacja musimy na prawa człowieka spoglądać kompleksowo – mówiła dyrektorka generalna UNICEF Polska i przytoczyła dane, z których wynika, że ponad 473 mln dzieci żyje w obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, 365 mln dzieci żyjących w skrajnym ubóstwie a około 1,4 mld dzieci na całym świecie z ogólnej liczby 2,3 mld nie ma dostępu do podstawowej ochrony społecznej.

- Nie chodzi o to, żeby pojechać jako organizacja czy instytucja i dać przystawiony worek ryżu czy łyżkę zupy. Chodzi o podejmowanie działań, które są w stanie spowodować, że te potrzeby będą malały, że ludzie dostaną możliwość zarobkowania, że jesteśmy w stanie eliminować skutki zmian klimatycznych, które są gigantycznym problemem i powodem tych negatywnych zjawisk. Tych działań jest bardzo dużo, ciągle za mało środków, organizacji i ciągle robimy za mało, bo zawsze można zrobić więcej – podkreśliła.

Agata Witkowska stwierdziła, że bardzo trudno jest ocenić, czy Unia Europejska robi wystarczająco dużo na rzecz pomocy mieszkańcom krajów trzecich. Pakt migracyjny jest odpowiedzią na potrzeby współczesnego świata. Ale na ile kompleksowy? - *W kontekście tego, co się dzieje w Strefie Gazy, w kontekście Iraku, Iranu, Syrii – czy jest to wystarczająco dużo? Na pewno nie. Natomiast jesteśmy po to, aby to robić. To jest niekończąca się droga szukania odpowiedzi na problemy, z którymi się spotykamy. Szacuje się, że na świecie mamy około 50 mln osób żyjących w statusie niewolnika. Są to ofiary przymusowej pracy, seks biznesu, kobiety wykorzystywane do prostytucji, pornografii. Osoby wykorzystywane w seks biznesie stanowią jedną trzecią obszaru wykorzystywania człowieka, natomiast generuje on największe przychody, wedle szacunków jest to około 150 mld dolarów - mówiła Agata Witkowska.*

Zauważyła, że trudno jest egzekwować prawa człowieka w krajach rozwijających się i że bardzo dużo zależy od świadomości konsumentów. - *Jakbym dziś zapytała państwa - kto z was chce uczestniczyć w procederze w handlu ludźmi w obszarze przymusowej pracy? Nikt z nas oczywiście nie podniesie ręki. A jak zapytam – kto z nas ma smartfona? Oczywiście wszyscy je mamy. A jeśli zapytam – w związku z tym, że do ich produkcji są wykorzystywane takie pierwiastki jak np. kobalt, które wydobywa się m.in. w Kongo, gdzie wiemy o ogromnej, zatrważającej ilości dzieci wykorzystywanych do przymusowej pracy w wydobywaniu tych pierwiastków, to kto z was odda swojego smartfona, żebyśmy nie byli uczestnikami tego procederu? Bądźmy świadomym społeczeństwem – zaapelowała Agata Witkowska.*

Ilona Pietrzak zwróciła uwagę, że za prawami człowieka kryją się konkretne potrzeby i konkretni ludzie oraz podkreśliła rolę biznesu w zaspokajaniu lub zwiększaniu tych potrzeb.

- Biznes jest kluczowym graczem, który ma wpływ na to, jak prawa człowieka są przestrzegane. Mówimy, że biznes jest motorem rozwoju. Ale trzeba sobie też powiedzieć, że często biznes, szczególnie duże korporacje, przyczynia się do tego, że w kopalniach, fabrykach na plantacjach prawa człowieka nie są przestrzegane. Często działania firm zakrawają na hipokryzję albo są wydmuszkowe. Mam wrażenie, że ESG zostało sprowadzone do opracowywania raportu. Powinien być narzędziem, które pokazuje, jak nasza strategia ESG jako część strategii biznesu jest realizowana. A w większości firm zostało to sprowadzone do tego, żeby być cosplayers, mieć raport, który będzie doceniony w rankingach – stwierdziła Ilona Pietrzak.

Uczestniczka debaty podkreśliła też rolę praw pracowniczych i potrzebę tworzenia przedstawicielstw pracowników. Są to związki zawodowe, rady pracowników i inne przedstawicielstwa, które umożliwiają prowadzenie prawdziwego dialogu społecznego i zrozumienie co należy zrobić, żeby firma faktycznie przestrzegała praw człowieka, w tym praw pracowniczych. - *Oczywiście nie jest tak, że wszystko spoczywa na barkach biznesu. My jako obywatele mamy prawo i obowiązek patrzeć na ręce i władzy korporacyjnej i rządzącym, jakie decyzje podejmują. Mamy na to wpływ, bo nasze decyzje chociażby zakupowe ukazują, jakie modele biznesowe i decyzje wspieramy.*

Prof. Marcin Wiącek został zapytany m.in. o najczęstsze naruszenia praw obywatelskich w Polsce i Europie oraz o to, czy w Europie rzeczywiście przestrzegana jest Karta Praw Podstawowych Unii

Europejskiej. – Prawa uchodźców i standardy ich ochrony w UE – te, które mamy – nie są w pełni respektowane. Od 2021 roku obserwujemy w krajach sąsiadujących z Białorusią sposób traktowania osób przekraczających granicę z tym państwem. Wiemy, że jest to efektem nieludzkiej praktyki reżimu białoruskiego, jednak działania, które dostrzegamy, są nie do pogodzenia z Kartą Praw Podstawowych UE – mówił Rzecznik.

Podkreślił, że fundamentalną zasadą prawa migracyjnego jest zakaz wydalania osoby z terytorium państwa, jeśli istnieje ryzyko, że w miejscu, do którego zostanie deportowana, będzie poddana nieludzkemu traktowaniu. Odnosząc się do kwestii raportów ESG, prof. Wiącek zaznaczył, że nie mogą one być celem samym w sobie, lecz powinny odzwierciedlać rzeczywistość. – *Należy dążyć do tego, aby treści zawarte w raportach były weryfikowane i faktycznie odzwierciedlały stan rzeczywisty* – dodał.

GŁÓWNE REKOMENDACJE LIDERÓW ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU – sesja „Prawa człowieka w Europie i na świecie – czy UE rzeczywiście szanuje prawa człowieka i dostrzega problemy mieszkańców w krajach rozwijających się?”

- Należy uświadamiać, że jako konsumenci sami jesteśmy odpowiedzialni za prawa człowieka
- Potrzebne jest uwrażliwienie na łamanie praw dzieci, kobiet i zjawisko niewolniczej pracy
- Musimy się przygotować na wzrost imigracji do UE
- Trzeba chronić wewnętrzne bezpieczeństwo przy poszanowaniu praw człowieka
- Należy dbać o prawa pracowników jako część praw człowieka

Cała debata i więcej informacji na stronach www.oesg.pl; YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=YZgCg9qXbo>

Patronat honorowy nad IV Kongresem ESG – Europa objęli: Patronat polskiej prezydencji w Radzie UE, Minister Rozwoju i Technologii, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Minister Infrastruktury, Ministerstwo Klimatu i Środowiska, Rzecznik Praw Obywatelskich, Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce, JM Rektor Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik

Patronat: Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, Polska Agencja Inwestycji i Handlu, AICPA-CIMA

Partnerzy merytoryczni: Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Instytut Staszica, Instytut Biznesu, Krajowa Izba Gospodarcza, Szkoła ESG, Fundacja Moc Pomocy, Instytut Spraw Obywatelskich, ESG PRO, Our Future Foundation, Perspektywy Education Foundation, UNEP GRID Warszawa, PRME Chapter Poland, Instytut Humanites, Fundacja Polskiego Godła Promocyjnego „Teraz Polska”, Warsaw Enterprise Institute, Związek Pracodawców Kłasy Polskie, Polityka Insight, Instytut Studiów Wschodnich, Olimpiady Specjalne

Partnerzy główni: AMS, LIDL, PKO BP

Partnerzy: Ayming Polska, Ferrero, Francusko-Polska Izba Gospodarcza CCIFP, HOLCIM, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, Nextbike Polska

Partnerzy badawczy: Mediaboard Polska, Ogólnopolski Panel Badawczy Ariadna

Partnerzy medialni: Dziennik Gazeta Prawna, ESG.pl, oESG.pl, Green-news.pl, Obserwator Gospodarczy, PAP Biznes, Polskie Radio, Naszemiasto.pl, StrefaBiznesu.pl, Press, RaportCSR.pl, Raport ESG, Super Biznes, Tygodnik Spraw Obywatelskich, Wprost, Wyborcza.biz, FXMAG

Więcej informacji na stronie: <https://oesg.pl/4-kongres-esg/>



IV Kongres ESG – Liderzy Zrównoważonego Rozwoju – Europa, który odbył się **29 stycznia 2025 r.** w Warszawie, to platforma dialogu dla europejskich liderów zrównoważonego rozwoju – przedstawicieli administracji państwowej, świata biznesu, NGO, środowisk naukowych, ekspertów i mediów. Głównymi organizatorami są: Fundacja im. XBW Ignacego Krasickiego i Instytut ESG. Wątkiem przewodnim IV Kongresu ESG – Europa będą zmiany cywilizacyjne zachodzące na świecie i roli UE w tych historycznych przemianach.